

Lucian MARINA

UN TIP SPECIAL DE FOCUS-GROUP

Prezentare și analiză

I. Între 13-17 decembrie s-a desfășurat la Ilieni, jud. Covasna, o experiență complexă la care au participat studenți și profesori de la Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca și Universitatea de Vest din Timișoara. La reuniunile de grup, moderatorii au fost: Mihaela Eremie - coordonator programe Fundația Soros - Cluj, Anca Mănuțiu - lector la catedra de literatură franceză și István Berszán, asistent la catedra de literatură maghiară. Specificul întâlnirii a fost dat de compoziția participanților (10 studenți în anii terminali la Sociologie, 2 la filologie, o studentă la psihologie-români și maghiari) și de titulatura reuniunii ("Sensibilizare la o practică multiculturală") care nu a presupus, aparent, o restricție asupra temelor de discutat.

Activitățile s-au structurat pe 3 dimensiuni: explorare (cunoaștere reciprocă, "a face ceva în comun", jocuri suprarealiste), experimentare (confruntarea stereotipurilor, vizionarea de casete video), cercetare-formare (discuții în plen, vizitarea ansamblului de construcții de la Ilieni, interșanjabilitatea rolului de moderator).

În primele 2 zile au predominat discuțiile în plen (7-8 ore/zi). După punctul maxim al disonanței cognitive și cel minim al așteptărilor, se va trece spre conștientizarea evoluției și perceperea coeziunii grupului: "în prima și a doua zi, nu m-am simțit atât de bine. Nu am fost integrată, asta este cuvântul. Eram foarte separați unii de alții, discuțiile la masa aceea de conferințe nu erau chiar ceea ce mă așteptam să fie. [...] După aceea au venit discuțiile mai interesante, la masă, sau în grupuri restrânse, afară sau la o țigară..." (C.C). Marcel Lesne (C.N.A.M., Paris, 1973) arată că publicul unor astfel de întâlniri este de 3 genuri: a) cel care nu consideră valabilă decât o animare prealabilă gândită și organizată, și dezvoltă un sentiment de securitate când animatorii știu ce vor să facă și controlează strict evenimentele grupale; b) un altul ce s-ar simți frustrat de o asemenea evoluție a lucrurilor, căci întâlnirea este pentru el prilej de descoperiri și adaptări personale; c) un al treilea public, ce este mai aproape de primul tip decât de al doilea, dar indivizii sînt subordonați și unei perspective de creație sau de inovație. Pînă cînd grupul de la Ilieni s-a decis asupra personalității sale, a fost nevoie de o perioadă de acomodare. Ea a fost grăbită de cîțiva factori: specialitatea participanților (sociologi familiarizați cu fenomenele de grup),

experiența moderatorilor ce au trecut prin astfel de reuniuni psihanalizabile, modul cum s-a făcut "atragerea" subiecților, atmosfera creată încă din timpul călătoriei spre Ilieni: "unde s-a format o atmosferă pe care am adus-o cu noi în Ilieni. Eu cred așa, că structura sau organizarea de grup de care s-a vorbit, eu am mai participat și la întâlniri ca aceasta, că se fac grupe și discuții în plen, deci nu numai de structură depinde succesul acestor întâlniri" (N.K.).

Dar ceea ce a dat sensul acestui training interetnic a fost efectul de catharsis, ruperea barierelor comunicaționale, precedate de un sentiment de siguranță indus participanților: "așa o siguranță simțeam aici, într-adevăr, puteam să fac glume, chiar foarte proaste sau nereușite, nu mă simțeam deloc frustrată. S-ar putea ca la școală să mai am probleme din astea" (N.K.). S-a trecut și printr-o fază relativă de neînțelegere, de dezorganizare aparentă a grupei. Clarificarea, într-un anumit grad, a conceptului de "națiune", înțeles diferit de români și maghiari, a contribuit la întărirea sentimentului de siguranță cognitivă și afectivă: "cel mai important lucru pe care pot să spun că l-am învățat, este pentru mine, diferența dintre conceptul de națiune (la români și la maghiari)" (Gy. L.). Plenul a respins unele tipuri de activități (susținerea de către "avocați maghiari" a ideii: "conflictul româno-maghiar este artificial" și negarea ei de "avocați români", jocuri de rol cu partener fictiv - "scaunul gol" - și inversarea perspectivelor) și a preferat altele (jocuri suprarealiste, alcătuirea unei reviste, realizarea și punerea în scenă a unei piese de teatru cu personaje istorice românești și maghiare). S-a observat astfel eludarea intervenției directe și trecerea ei în plan ludic-simbolic, o modalitate de evitare a posibilităților de identificare arbitrară: "deci, e clar, trebuie găsite exact spațiile unde se întâlnesc cele două etnii" (O.P.).

Vizibil pentru toți, a fost, în jocul de oglinzi "image-autoimage", construirea intersubiectivității. Comprehensiunea sistemului de coduri de acțiune distruge cel puțin stereotipurile imediate. Este posibil ca ele să mai acționeze în alte contexte: "În cel mai bun caz, aceste probleme interetnice pot fi rezolvate prin contacte personale. Intercunoaștere pentru ca, acele stereotipuri pe care le-am preluat fără să le putem controla, să fie regândite, reevaluate într-un mod critic, să fie cumva adaptate la realitate" (M. Cs.). Dar de ce e necesar un contact intens și de alternanța grupe-plen?: "Eu am participat și la teatru, dar anumite persoane mi s-au revelat și din discuțiile de grup, le-am cunoscut și de acolo. La început am avut, să zicem, o anumită părere vizavi de cineva și ceea ce mi s-a părut extraordinar, ea s-a schimbat. Se spune că întotdeauna prima impresie contează, ori aceasta, în decursul unui contact prelungit, se schimbă și ai o imagine cât de cât corectă a celui alt. De fapt, toți avem "onoarea de a greși" (I.M.).

Susținerea tezei "identificările etnice sînt amplificate de anumiți factori (în special factorul disfuncționalitate economică)" a provocat unele controverse în cadrul

formal al grupei. Să încercăm să explicăm aici circumstanțele în care ideea de mai sus poate fi acceptată.

Identificările etnice ("etnia este criteriul prim de diferențiere") nu pot fi decât axiologice, deși lucrul acesta este negat adesea. Poți să faci afirmația, de exemplu, "A este german fiindcă este blond", dar dacă o spui și o Moșești ca diferențiere absolută înseamnă că o valorizezi. Deci, nucleul etnicității trebuie să includă și elemente axiologice, iar folosirea identificărilor denotă implicarea axiologicului. Prin urmare, într-un complex causal în care coexistă 2 tipuri de identificări etnice, aserțiunea: "Celălalt este X, eu sînt Y și din aceasta nu decurge nici o tensiune" este falsă, tocmai în baza revendicării din două scări valorice diferite. Tensiunea nu duce doar la conflicte. Ea este, în general, reglată prin:

- (1) instinct ("simt că X nu poate fi înlăturat")
- (2) raționalizare ("X este mai tare sau neglijabil pentru mine")
- (3) raționament ("tensiunea nu duce la conflict fiindcă e controlată prin mecanismele a, b, c")

Dacă spunem: "identificările etnice sînt amplificate de anumiți factori" și continuăm "prin înlăturarea lor vor dispărea tensiunile etnice și se vor menține identificările etnice" vom ajunge la o concluzie falsă. Se vede acum că, în prezența identificărilor, există întotdeauna tensiune (dar nu și conflict). Revenind la mecanismele de reglare a ei, observăm că singura cale conformă cu umanismul este (3). În asemenea condiții înțelegem opțiunea lui J.Demorgon¹ pentru folosirea cu prioritate a abordării intelectual-cognitive în întîlnirile tinerilor de etnii diferite. Ea poate doar a fi întărită prin celelalte tipuri de apropieri, nu însă și înlocuită.

Teatrul realizat a creat un halou emoțional deosebit și o reducere a reținerilor și complexelor, nu numai pentru cei care l-au pus în scenă dar și pentru "spectatori": "Noi cred că ne cunoaștem mai mult, cei 7, decît ne cunoaștem ceilalți. Am văzut efectiv niște reacții" (B. I.); "Era foarte interesant. Nu aveam scrisă o scenă, cea cu negocierea, știam ce trebuie să se întîmple, și-atunci am spus: "știți ce trebuie să facem, el e pe masă. Faceți ce vreți, spuneți ce vreți"...Atunci s-a improvizat excelent, în momentul acela, rîdeam..."(S. A.); "Noi am făcut ceva și într-un grup interetnic, iar problematica a fost și despre etnie. Căci au mai jucat actori unguri cu actori români, dar pe alte teme"(B. C.).

Experiența contactelor speciale dintre români și maghiari poate deveni prilej de reflecție pentru însăși problematica filozofică a interculturalității: "Am văzut cum în piața centrală din Satu-Mare îngenunchează oameni și spun "Tatăl nostru", odată în română și apoi în maghiară. Au fost niște români care nu știau maghiara, se uitau la

¹ Jacques Demorgon L'Exploration interculturelle, Paris, ed. Armand Colin, 1989;

vecin, așa cum spune-n maghiară, și invers. Nu știu, a fost excelent atunci să mă întâlnesc cu români, și cred că ar trebui să ne gândim la chestia asta. De-acolo pornea un drum, care poate mai există. Se poate găsi" (B.I.).

II. Un grup de 8 studenți de la Sociologie am conceput un proiect de stimulare a contactului cultural și încurajare a cooperării în situații concrete, cotidiene, pentru elevii mai multor licee din Cluj și din Târnăveni. Experimentul folosește 2 clase de control extern (orașul Reghin) și 3 clase de control intern (2 în Cluj și una în Târnăveni). Provocarea la care va trebui să răspundem este dacă poate exista o socializare multiculturală, în cazul adolescenților maghiari și români, și în ce măsură limitele ei pot fi approximate științifice.

- summary -

A multicultural perspective can be achieved through meetings and intercultural exchanges and interactions between young people of various ethnical backgrounds.

Having the OFAJ's experience (the annual meetings of Frenchmen and Germans), the Soros Foundation from Cluj encouraged similar activities, such as those from Ilieni, district of Covasna - where Kato Bela, the priest of the village, built a very modern center for conferences and meetings of Christian youth -, from Cluj and from Târnăveni - where it has been approved a project of intercultural socialisation with 6 classes of Romanian and Hungarians teenagers -, and other projects of this kind.